

Preliminary scientific paper
UDC 616-006./611.77(61+39)

Božo VUKOVIĆ i Boris ŠPANIĆ

Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Crne Gore, Titograd

NARODNO LIJEČENJE RAKA KOŽE*

*Velim, ne smemo toľko kaljati
Svoj sud, nit' svoju nadu militi
U toľkoj meri, da se ponizimo,
I svoju boljku neizlečivu
Nadrilekarstvu poverimo, ili
Da dostojanstvo svoje i svoj glas
I poverenje toľko zdrobimo,
Pa da pridamo besmislenoj nekoj
Pomoći cenu, verujući tamo
U pomoć, gde je ona glupost samo.*

Šekspir

Svjedoci smo vremena u kojemu se i dalje poneki bolesnik u Crnoj Gori liječi kod nadriljekara. Radi se o osobama sa bubuljicama, bradavicama na koži, najčešće lica, rjeđe je riječ o pravom karcinomu kože. Budući da postoje razna mišljenja o uspjesima i svrsishodnosti liječenja, kako to opisuju u informacijski listovi i sudska dosijea, korisno je ne samo za istoriju medicine, nego i za narodno zdravlje, iznijeti primjere liječenja i dati medicinski osvrt. Da to učinimo podstaknula su nas naša dva bolesnika.

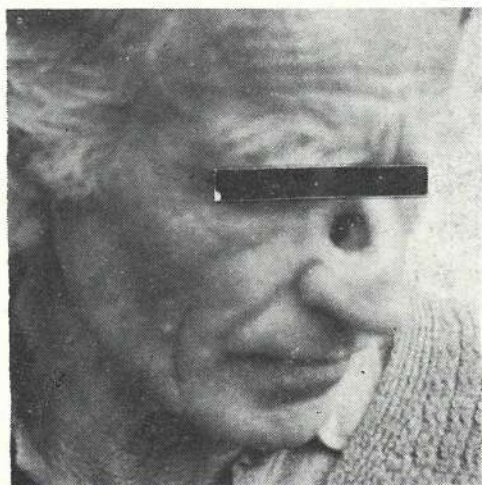
P. L., u 56-oj godini života, penzioner iz okoline Kolašina. Otišao je da se liječi kod narodnog vidara, jer je navodno prije toga dva puta zračen od rane na nosu, ali mu se rana „nije makla“. Narodni vidar jedna bula, stavljala mu je neki svjetlucavi prah na ranu, koji je pokrila karticom papira i to je morao tako držati četiri dana, bez obzira kolike će bolove trpjeti. Papir je poplavio, iz čega on zaključuje da je prah bio plavi kamen. Trpio je bolove, ali nije skidao „lijek“ sa nosa. Kasnije mu se otvorila rana, koju nosi već pet godina i misli da je dobro prošao, jer je siguran da je „izliječio živu ranu“.

Od drugog bolesnika uspjeli smo dobiti snimak i to snimak prije liječenja, snimak za vrijeme djelovanja ovakvog „lijeka“ i snimak poslije „izlječenja“.

Mada narodni vidari neće da otkriju čime liječe rak kože, pretpostavlja se da primjenjuju sokove trava koji jako nagrizaју.

U posljednje vrijeme više je vjerovatno da primjenjuju azotnu, mravlju ili neku drugu kiselinu.

* Saopšteno na 28. naučnom sastanku Saveza naučnih društava za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije u Herceg Novom 5-7. X 1978. god.

Slika br. 1. Izgled našeg prvog bolesnika poslije liječenja

Slika br. 2. Izgled našeg drugog bolesnika prije, za vrijeme i poslije liječenja

Koliko je ovakvo „liječenje” bolno ilustruje izjava samog vidara. Vidar prije početka liječenja saopštava jednom bolesniku: „Ako imaš što od oružja skloni ga, jer će ti doći da se ubiješ od bolova”.

I.

Koliko je nadriljekarstvo odraz slabe zdravstvene kulture, ili je ono dio supstitucije čovjekove gluposti i lakovjernosti, dio religijskog shvatanja i mističnog vjerovanja, teško je i danas kazati. Nadriljekarstvo, mada se duže zadržalo u našoj zemlji, nije karakteristično samo za naš narod. O tome svjedoče i navedeni Sekspirovi stihovi.¹

Liječenje raka kože kaustičnim mastima pominje još Hipokrat. Razvojem hirurgije, elektrohirurgije i radiologije, liječenje raka kaustič-

nim mastima palo je u zaborav, mada je ono imalo istu svrhu kao i hirurški nož, da sa tijela odstrani bolest — „skine” rak. Liječenje kaustičnim mastima površinskih kožnih karcinoma je zaista uspješno, kako smo se mogli i sami uvjeriti, nadzirući bolesnike koji su se liječili kod narodnih vidara.

Prvi podaci do kojih smo mogli doći o liječenju raka kausticima u Crnoj Gori nađeni su u Kotorskom arhivu.² U Arhivu Kotora čuva se saslušanje vojnika od 11. XI 1745. god. o njegovoj bolesti koja se u ono vrijeme zvala rana (piagge). Vojnik je ispitivan kako je počela rana (bolest), kako se rana širila i kako mu je djelovala pasta visiganti (po venecijanskom rječniku kaustični melem koji izjeda rane).

II.

U Istorijskom arhivu Crne Gore čuva se zapis o vjerovanju naroda u Crnoj Gori o uzroku raka:³

„Za bolijest raka na licu ili na drugome nekome dijelu tijela govore — misle da su to neke životinje i stoga rak zovu živina i liječe ga jakom vrućinom, držeći bolesni dio nad ognjem ili privijaju vrući pepeo sa nekakvim prahom, pa poslije vade ili izrezivaju korijene ili kako oni kažu sjeme životinje, poslije toga se rana prikrije, a poslije koža prsne pa se rana opet otvori i opet počne liječenje istim načinom i tako ponavljaju nekoliko puta. Može biti da se takvim načinom i izliječi neka rana ali ne pravi rak”.

III.

Na jednom zapisu o granicama — međama Cetinjskog manastira, sa strane je učinjena bilješka zbog jednog Humca (Humci, zaseok kraj Cetinja), Nika Miloševa „slomivšago” manastirsku granicu (kamen koji je bio međa):

„I udri ga iskra kamena pod oko i tu mu se okoti živina i izjede mu oko i glavu do mozga i umrije”.
Zapis se odnosi na diobu manastirskih zemalja u XVII vijeku.

IV.

Stiče se utisak da u našem narodu, u mjestima slabe ili nikakve zdravstvene kulture, vlada shvatanje da ljekari ne znaju uzrok raka, pa je zbog toga najbolje uništiti mu začetak, korijen, spaljivanjem i što je sredstvo za uništenje raka kaustičnije, to je veća garancija da se na tome mjestu rak ne može više pojaviti. Bolesnici, a i vidari, svjesni su bolova koje prati to „liječenje”. Pravo je čudo kako bolesnici trpe bolove.

V.

Razvoj medicine i zdravstvene kulture nije uticao da se promijeni moto koji je J. Jovanović — Batut stavio na početku knjige „Nadrilekari”!

„Korist od opšte zabrane nadrilekarstva izgleda mi veoma sumnjiva... Najpoznatije sredstvo protiv tog zla su: s jedne strane obavještanje publike, a s druge temeljna sprema lekara”.⁴

God. 1967. u Titogradu se otpočelo sa radioterapijom karcinoma kože u novoootvorenom Odjeljenju za izotopsko ispitivanje i radioterapiju, o čemu su obaviješteni ljekari i stanovništvo SR Crne Gore. Prema usmenom saopštenju, do sada je na ovom Odjeljenju liječeno nešto više od 1 000 bolesnika sa karcinomom kože, od čega je bilo preko 300 locirano na nosu. Od ukupnog broja liječenih bilo je do sada utvrđeno 30% recidiva, ali nije bilo komplikacija u smislu perforacije nosne ili usne šupljine.

Slični terapijski rezultati liječenja zračenjem karcinoma kože postignuti su na Dermatovenerološkoj klinici Medicinskog fakulteta u Zagrebu⁵. Prema podacima M. Schwarzwald-a na ovoj Klinici u toku 11 godina liječeno je 3 496 bolesnika od karcinoma kože lica i karcinoma usne sa 2,69% recidiva.

U ovom radu se ne navode komplikacije zračenja u smislu perforacije, mada citira pisce koji smatraju da su bazaliomi nosa pogodniji za hemohirurgiju, nego za operaciju ili zračenje. Predlaže se metoda po Schres-u: centrifugalna kiretaža i tuširanje s 70% otopinom cinkovog klorida.

B. Stavrić i S. Stojanović navode:

„Poznato je da recidiv tumora nosa nakon zračenja zahvata i dublje strukture nosa, što predstavlja veliki problem radikalnog liječenja, zbog njegove tendencije jakog lokalnog destruktivnog rasta. Zato je prikladnija operativna terapija kojom smo radikalno odstranili svaki tumor, a primarno rekonstruktivnim zahvatom dobije se dobar estetski izgled. Maligni tumor uške također ne zračimo. Radikalna doza zračenja svakako mora dovesti do radionekrotičnih promjena svih struktura uške, stvaranja perihondrita i hondrita, čime naravno, ne bismo postigli željeni efekt liječenja.”⁶

VI.

U novije vrijeme pojavile su se masti koje, kako se navodi u propektima*, „omogućavaju po prvi put specifično lokalno liječenje preneoplastičnih i neoplastičnih promjena na koži”. Primijenili smo ove masti u bolesnika sa recidivom karcinoma kože na nosu i uvjerali se u njihovu efikasnost u liječenju.

LITERATURA:

- ¹ Šekspir V., *Celokupna dela*, knj. 2, Kultura, Beograd, 1966. — ² Kotorski arhiv, U. P. 67, 1745. — ³ Zaostavština Joša Ivaniševića, Istorijski arhiv SR Crne Gore, Titograd, fasc. 109, deo 5. — ⁴ Jovanović M. — Batut, *Nadrilekari*, Beograd, 1923. — ⁵ Schwarzwald M., *O karcinomu kože i njegovom liječenju*, Liječ. vjesnik, Zagreb, 1974, 96, 589. — ⁶ Stavrić B., Stojanović S., *Med. pregled*, Novi Sad, 1975, 3-4, 171. — ⁷ Vuković B., *Sifilis u Crnoj Gori*, Titograd 1975. — ⁸ Vuković B., *Medicina i psihologija u doba Njeguša i u Njegoševim delima*, Titograd, 1981. — ⁹ Vuković B., *Nadriljekarstvo*, Titograd, 1985.

* Kao napr. „Efudix” Roche.

Božo VUKOVIĆ and Boris ŠPANIĆ

Scientific Society for History of Health Culture of Crna Gora, Titograd

PEOPLE TREATMENT OF SKIN CANCER

Caustic ointment in the treatment of the skin cancer originated even from Hipokrat time. The same method of treatment with caustic ointment is renewed among our people. This mode of treatment, accompanied by the heavy ache, leaves ever lasting consequences, as it is described in the present paper.

(Rad je Uredništvo primilo 31. II 1983. god.)